
УДК811.161.2

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ
З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ
СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ**

Алексєєнко Т.М., Манівська Т.Є. (Харків)

У статті презентується навчальний комплекс для іноземних студентів-медиків 1 курсу та дається опис принципів його побудови та змісту.

Ключові слова: комплекс, принципи побудови, граматики, медико-біологічний профіль.

В статье представлен учебный комплекс для иностранных студентов-медиков 1 курса и дается описание принципов его построения и содержания.

Ключевые слова: комплекс, принципы построения, грамматика, медико-биологический профиль.

Construction and contents principles of the training complex oriented towards the foreign first year medical students have been presented and described in this article.

Key words: complex, construction principles, grammar, medical-biological sphere.

Інтенсифікація процесу навчання російської мови іноземних студентів-медиків у наш час відбувається за декількома напрямками: 1) у плані вивчення реальних потреб учнів, тобто тих реальних умов спілкування, у яких здійснюється мовна діяльність у процесі навчання та після його закінчення; 2) у плані уточнення змісту навчання, тобто створення програм із російської мови як іноземної з урахуванням вимог кредитно-модульної системи; 3) у напрямку створення навчальних посібників і підручників, а також навчальних комплексів, що забезпечують комунікативні й освітні цілі навчання.

В останні роки для студентів-медиків було створено чимало навчальних посібників із навчання професійного спілкування. Однак, по-перше, наявні посібники погано скоординовані, спрямовані виключно на формування навичок і вмінь читання, усного мовлення, і, деякою мірою, писемного мовлення; по-друге, навчання мовних засобів визначається змістом конкретного навчального тексту.

що, на нашу думку, призводить до пониження ролі граматики в навчальній комунікації, зниження правильності мовлення учнів.

Актуальність і новизна нашого дослідження полягає в тому, що нині в Україні не існує розробок щодо структури й змісту навчального комплексу для студентів медико-біологічного профілю, що враховує сфери, ситуації й теми спілкування як моделювання діяльності російською мовою; установлення соціальних ролей учасників спілкування (лікар – практикант, медсестра – студент, лікар – пацієнт та ін.); мовні навички й уміння, необхідні для участі в навчальному процесі; лексико-граматичний матеріал, співвіднесений з корпусом текстів; текстотеку адекватну цьому профілю навчання.

У статті ми презентуємо навчальний комплекс типу «базовий підручник» з додатковими компонентами для студентів-медиків I курсу й даємо опис принципів його побудови, що складається з трьох частин: «Практичний посібник з граматики російської мови. Медико-біологічний профіль» (автори: Алексеєнко Т.М., Васецька Л.І.), «Науковий стиль мовлення. Навчальний посібник для студентів іноземців» (автори Алексеєнко Т.М., Красовська Л.П., Куплевацька Л.О.) і «Контроль мовної підготовки іноземних студентів I курсу Медико-біологічний профіль навчання» (Алексеєнко Т.М., Манівська Г.Є., Тростинська О.М., Кушнір І.М.).

Особливу увагу приділено розробці структури і змісту базового підручника. Від вирішення цього питання у свою чергу залежить кількість, характер і зміст додаткових компонентів.

Підхід до підручника як до одиниці поліфункціональної та самодостатньої диктує основну вимогу, висунуту до нього: підручник повинен забезпечити комплексне, взаємозв'язане навчання мовних засобів і мовної діяльності і закласти основи як лінгвістичної, так і комунікативної компетенції учнів [1: 49].

У цьому комплексі центральне місце посідає підручник («Практичний посібник з граматики російської мови. Медико-біологічний профіль навчання»), що забезпечує основні цілі навчання, інші ж частини комплексу доповнюють і модифікують його щодо конкретних цілей навчання (навчальний час, індивідуальні особливості учнів, рівень їхньої навченості й навченості групи). Відзначимо, що всі частини комплексу повинні використовуватися обов'язково й одночасно.

Обсяг наукової лексики комплексу склав 1000 одиниць, що відповідає лексичному мінімуму, поданому в дисциплінах навчально-професійної сфери, у нашому випадку в текстах з анатомії, гістології, медичної біології, фізіології, догляду за хворими. Даний лексичний мінімум, на наш погляд, складає основу нормативно-наукової картини світу (ННКС) іноземного студента-медика, що визначається [2] як сукупне знання мовної особистості. До ядра нормативно-наукової картини світу ми віднесли, насамперед, базові терміни, що відображають базові поняття, а також і ті, які залучаються для розкриття, семантизації або ілюстрації базових понять. Лексичний мінімум, що формує термінологічну й лексичну компетенцію учня в навчально-професійній сфері спілкування, містить іменники (600 одиниць), у тому числі віддієслівні іменники (150 одиниць); прикметники (250 одиниць); дієслова (150 одиниць); прислівники, вставні слова, прийменники. Крім того, комплекс містить у собі й лексику з інших сфер спілкування.

Використання термінологічного компонента нормативно-наукової картини світу і нейтральної лексики створює передумови для формування мовної компетенції як складової базової комунікативної компетенції.

Базовий підручник «Практичний посібник з граматики російської мови. Медико-біологічний профіль» спрямований на формування і розвиток мовної компетенції, забезпечує презентацію й активізацію лексико-граматичного матеріалу, на основі якого формуються навички й уміння в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Посібник побудований за логіко-граматичним принципом і містить 14 тем. Кожна тема має єдину методичну організацію: 1) розділ «Перевір свої знання з граматики уроку», до якого входять граматичні таблиці, вправи, текст і завдання до нього; 2) самостійна робота; 3) розділ «Якщо Ви втомилися...»; 4) розділ «Перевір себе».

Кожна тема (урок) посібника як навчальна одиниця представляє поєднання таких основних частин: 1) цільова настанова; 2) презентація граматичного матеріалу; 3) мовне й комунікативне тренування; 4) тренування, що виробляє навички переносу (трансферу).

Презентація граматичного матеріалу здійснюється у вигляді схем, таблиць, які дають орієнтовну основу для правильної мовленнєвої дії.

Орієнтовна основа дій доповнюється виконавчою діяльністю – значною кількістю вправ (мовна і мовленнєва практика). Спочатку відпрацьовується механізм дії з опорою на таблицю, потім без орієнтовної опори. На цьому етапі запропоновано вправи на спостереження, вставку, розкриття дужок, побудовуречень за зразком. Комунікативне тренування спрямоване на вироблення навичок і вмінь уживати вербальні засоби щодо невербальних завдань спілкування, використати лексико-граматичний матеріал не на рівні відтворення (імітації), а на більш високому рівні (ре)продукції. Вправи є варіантами завдань реального спілкування. Завдання на трансфер (комунікативна практика) особливо значущі на просунутому етапі навчання, тому широко подані в підручнику.

Таким чином, реалізація системи вправ у посібнику здійснюється за певною ієрархією: від мовних (де дія здійснюється усвідомлено) до навчально-ситуативних (де вживання мовної одиниці автоматизується) і далі до мовленнєвих (комунікативна практика), тобто до складної розумової діяльності, компонентами якої є автоматизми.

До комплексу входить також посібник із наукового стилю мовлення, що складається з 17 уроків і текстів для читання. Посібник призначений для комплексного розвитку навичок усіх видів мовленнєвої діяльності: читання, усного мовлення, аудіювання й писемного мовлення. Відбір текстів відповідає комунікативним потребам студентів і рекомендований програмою медичного факультету з урахуванням профілю навчання. Профілюючими предметами є анатомія, фізіологія й гістологія, і тому тексти ілюструють такі розділи: «Нервова система», «Серцево-судинна система», «Травлення», «Нирки», «Кров».

Основна мета посібника полягає в активізації навичок і вмінь на мовному матеріалі базисного підручника в процесі засвоєння конкретного тематичного змісту і медичної термінології. Теми подаються блоками.

Наприклад: перший блок «Нервова система» складається з 3-х уроків. Сюди залучено тексти про головний мозок та його відділи, про нервову систему, одиниці нервової системи (нейрони), рефлекси, вегетативну й соматичну нервову систему та ін. Інформативний матеріал текстів доповнюється та ілюструється схемами, малюнка-

ми і фотографіями (структуромозку, довгастий мозок, типи нейронів, схема найпростішої рефлекторної дуги, схема впливу симпатичних і парасимпатичних нервів на функції органів та ін.). Ці малюнки й схеми є візуальними опорами розвитку в студентів навичок уживання медичної термінології для побудови монологічного висловлювання на задану тему, ґрунтуючись на вивченому граматичному й лексичному матеріалі.

Система завдань здійснює активізацію й закріплення мовного матеріалу, а також розширює мовну компетенцію учнів на словотворчому й лексичному рівнях. Передбачається, що медична лексика не повинна викликати великих труднощів у студентів у процесі засвоєння, тому пропонується більша кількість післятекстових завдань мовного характеру.

- замініть словосполучення синонімічними;
- закінчіть речення;
- дайте визначення термінів;
- трансформуйте речення;
- складіть план тексту;
- розкажіть, напишіть про...;
- розподіліть питання за пунктами плану;
- подивіться на малюнок і дайте відповідь на питання (усно, письмово);
- розкажіть, напишіть про... , використовуючи схему таблицю;
- прочитайте текст і дайте відповідь (усно, письмово) на питання;
- доповніть діалоги «лікар» – «хворий» та ін.

Дані типи завдань формують і активізують навички усного та письмового мовлення.

Пропонується велика кількість завдань на розвиток навичок аудіювання

- прослухайте речення, поставте питання до інтонаційно виділених частин;
- прослухайте дієслова, утворіть іменники від них;
- прослухайте текст і розкажіть, про яку нову інформацію ви дізналися;
- слухайте речення, у паузах пишіть питання до них;
- дивіться на схему і допишіть її під час слухання тексту

Подібна варіативна система завдань сприяє аналізу, узагальнен-

ню й систематизації основного змісту текстів, їх кращому сприйняттю й запам'ятовуванню.

Наприкінці кожного блоку розміщено розділ «Давайте поговоримо» (комунікативна практика), що є новизною в підході до презентації наукових текстів. Завдання до текстів у цьому розділі максимально наближені до умов реальної професійної комунікації. Тексти в даному уроці пов'язані безпосередньо з темою блоку, наприклад: у 1-му блоці, присвяченому нервовій системі, це тексти «Мігрень», «Типи нервової системи», «Кольоротерапія при мігрені», «Косметологія виявила засіб для лікування мігрені» та ін. У цьому розділі пропонуються також тексти для ознайомлювального читання. Пов'язані з основною темою, вони дають можливість не тільки одержати нову інформацію, але й висловити свою точку зору щодо цієї проблеми. Наприклад: «Здають нерви. 21 спосіб допомогти собі».

Потім пропонується добірка текстів для додаткового читання. Це невеликі гумористичні історії, вірші для читання й аудіювання пов'язані з історією медицини, лікарською практикою. Емоційне сприйняття цих текстів стимулює мовну реакцію і допомагає краще закріпити як мовний, так і текстовий матеріал.

Кожна тема доповнена термінологічним словником, що коментує поняття, а також систематизує лексику.

Мовні вміння, здобуті в процесі роботи з посібником, відповідають комунікативним потребам даного етапу навчання. З метою більш повної реалізації комунікативного підходу до навчання багато завдань посібника передбачають функціональний смисловий аналіз, чого до них залучається додаткова лексика розмовного стилю.

На закінчення пропонуються тексти для додаткового читання із системою завдань, пов'язаних із медичними проблемами, досягненнями в медицині. Ці тексти дозволяють розширити світогляд учнів, їх мовну компетенцію, а також дають можливість розвивати навички всіх видів мовленнєвої діяльності, обговорювати ті чи інші питання, порушені в текстах. Також ці тексти є матеріалом для самостійної роботи студентів, що займає в навчальному процесі досить багато часу відповідно до вимог Болонської системи.

Заключною частиною комплексу є посібник «Модульний контроль мовної підготовки». Це збірник контрольних робіт для студентів медико-біологічного профілю. Мета даного посібника – пе-

ревірка засвоєння лексико-граматичного матеріалу, актуального для студентів цього профілю. Посібник складається з двох частин: «Контрольні роботи з граматики для студентів 1 курсу біологічного факультету» і «Контрольні роботи з граматики для студентів 1 курсу медичного факультету». Контрольні роботи складені з урахуванням вимог кредитно-модульної системи і відповідають «Програмі з російської мови для іноземних студентів-нефілологів 1 курсу».

Контроль рівня сформованості навичок і умінь у видах мовленнєвої діяльності учнів здійснюється на рівні словосполучення, речення та мікро- тексту, тобто з урахуванням методичного принципу нарощування труднощів під час виконання контролюючих завдань.

До кожної контрольної роботи додаються критерії оцінок у національній шкалі та шкалі ECTS.

Цей навчальний комплекс має практичну спрямованість і організує взаємозв'язане навчання видів мовленнєвої діяльності. Важливим завданням удосконалення запропонованого комплексу є створення електронних підручників із російської мови, які б могли використовуватись як для навчання (в том числі самостійного), так і для контролю знань студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лариохина Н.М. Лингвистическая и коммуникативная компетенция в практическом курсе русского языка / Н.М. Лариохина // Учебники и словари в системе средств обучения русскому языку как иностранному. – М. : Рус. яз., 1986. – С. 49-57.
2. Максимчук Н.А. Принципы выявления и структурирования терминологического компонента нормативно-научной картины мира / Н.А. Максимчук // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. – Вип. 6. – Харків : Константа, 2002. – С. 289-294.